

**ДО 100-РІЧЧЯ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО
В ГАЛУЗІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ГІРОСКОПІЇ
ВОЛОДИМИРА МИКОЛАЙОВИЧА КОШЛЯКОВА
(12.12.1922 – 16.02.2009)**

Володимир Миколайович Кошляков народився 21 грудня 1922 року в м. Сімферополі в родині видатного вченого члена-кореспондента АН СРСР М. С. Кошлякова. Переживши тяжкі роки блокади Ленінграда й евакуації, він у 1948 році закінчив Ленінградський інститут точної механіки та оптики. Після здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук з 1952 року працював у науково-дослідних організаціях Міністерства суднобудівної промисловості СРСР. У липні 1963 року переїхав до Києва і почав працювати в Інституті математики АН України старшим науковим співробітником, а в 1965 році очолив відділ механіки та процесів керування. Завдяки Володимирі Миколайовичу у відділі панувала творча доброзичлива

атмосфера, яка спонукала до наукового пошуку. В останні роки життя працював радником при дирекції цієї установи.

Доктор фізико-математичних наук (1961 р.), професор (1966 р.) В. М. Кошляков, відомий своїми науковими працями в області механіки твердого тіла і теорії гіроскопів, у 1965 році очолив створену академіком О. Ю. Ішлінським наукову школу механіків-гіроскопістів України.

Володимир Миколайович отримав фундаментальні результати з теорії двороторних гіроскопічних компасів, що сприяло підвищенню їхньої точності та надійності в роботі. Ці прилади були впроваджені в серійне виробництво і дотепер використовуються на кораблях морського флоту країн СНД.

Починаючи з 60-х років минулого століття вчений виконав важливий цикл досліджень навігаційних систем, побудованих на базі коригованих гірокомпасів з використанням зовнішньої інформації.

Зазначені вище наукові дослідження узагальнені в монографії В. М. Кошлякова „Теорія гіроскопічних компасів” (рос.) (Наука, Москва (1972)).

Значних успіхів він досягнув у галузі механіки твердого тіла, до яких можна віднести пріоритет застосування до інтегрування динамічних рівнянь руху твердих тіл математичного апарату, що ґрунтується на кватерніонах Гамільтона і, зокрема, на параметрах Родріга – Гамільтона. Тут варто відзначити отримане Володимиром Миколайовичем узагальнення відомої формули Магнуса в теорії гіроскопа у кардановому підвісі.

Вкажемо також на отриманий В. М. Кошляковим клас точних розв’язків рівнянь руху просторового гірокомпаса в параметрах Родріга – Гамільтона. Він показав, що зазначений клас поширюється на випадок деякого гіростата зі спеціальним керуванням приєднаними тілами.

Володимир Миколайович отримав оригінальний матричний аналог, виражений у параметрах Родріга – Гамільтона і Кейлі – Клейна, динамічних рівнянь Ейлера руху твердого тіла навколо нерухомої точки. Цей аналог використовується при дослідженні стійкості псевдорегулярних прецесій несиметричного важкого твердого тіла, яке здійснює швидке обертання поблизу вертикалі.

Згадані вище результати В. М. Кошлякова знайшли відображення в його монографіях „Задачі динаміки твердого тіла та прикладної теорії гіроскопів” (рос.) (Наука, Москва (1985)) і „Параметри Родріга – Гамільтона та їхні застосування в механіці твердого тіла” (рос.) (Інститут математики НАН України, Київ (1994)).

З наукових результатів, отриманих в останні роки, слід виділити запропоновану ним загальну методику структурних перетворень рівнянь руху механічних систем. Ця методика спрощує дослідження стійкості таких систем у випадку наявності в них неконсервативних позиційних структур.

В. М. Кошляков є автором, крім трьох зазначених вище монографій, понад 100 наукових праць.

Протягом 50 років, починаючи з 1948 року, Володимир Миколайович успішно проводив викладацьку діяльність у Ленінградському інституті точної механіки та оптики, у МВТУ імені Баумана, у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка, у Київському політехнічному інституті, читаючи загальний курс теоретичної механіки і спеціальний курс теорії

гіроскопічних приладів. На основі лекцій, які протягом 16 років він читав у Київському політехнічному інституті, було видано підручник „Короткий курс теоретичної механіки” (рос.) (Київ (1993)), який відзначається строгістю, ясністю і майстерністю викладу. Серед його учнів 6 докторів та 11 кандидатів наук.

Наукова і педагогічна діяльність вченого дістала широке визнання в Україні та за її межами. За цикл робіт в теорії навігаційних гіроскопічних систем В. М. Кошляков у 1975 році удостоєний звання лауреата Державної премії СРСР, у 1978 році обраний членом-кореспондентом АН УРСР, у 1987 році отримав премію АН України імені Н. М. Крилова за цикл робіт з аналітичного дослідження динамічних систем.

У 1992 році В. М. Кошлякова було обрано дійсним членом Національної академії наук України, а в 1996 році Міжнародна академія навігації і керування рухом обрала його почесним членом академії.

У 2003 році Володимиру Миколайовичу присуджено премію НАН України імені М. О. Лаврентьєва за створення математичних моделей та теоретичні дослідження динамічних процесів у механічних системах і звання Заслуженого діяча науки і техніки України за заслуги в розвитку механіки, підготовці наукових кадрів і в зв'язку з вісімдесятиріччям з дня народження.

Надзвичайно яскрава та багатогранна особистість Володимира Миколайовича гуртувала навколо себе талановиту молодь. Він по-батьківськи дбав про її творче зростання і духовне удосконалення.

Помер Володимир Миколайович 16 лютого 2009 року.

І. О. Луковський, В. Л. Макаров, О. М. Тимоха, В. В. Новицький